

AANLEIDING EN ACHTERGROND

1. Inleiding/achtergrond/context/probleemstelling

Groningen heeft ongeveer 2770 Rijksmonumenten, waarvan 85 rijksmonumentale molens, 50 beschermde stads- en dorpsgezichten. De provincie heeft de mooiste orgels van de wereld in haar prachtige Middeleeuwse kerken staan. Het bijzondere is dat de objecten en ensembles allemaal in de context van het landschap staan, dat is een unieke waarde. En eigenlijk is Groningen op dit gebied nog vrijwel onontdekt. De provincie loopt niet voorop in het promoten van haar erfgoed, zij is net als haar inwoners nuchter in het uitdragen van haar rijkdom.

Op dit moment wordt het erfgoed van Groningen echter van binnenuit bedreigd. Leegstand van erfgoed is een probleem dat samenhangt met de krimp in de provincie. Een ernstiger gevaar zijn de aardbevingen ten gevolge van de gasboringen op haar grondgebied. Bevingen veroorzaken scheuren in monumentale gevels, ontzetten constructies met instortingsgevaar tot gevolg en bedreigen voorts de collecties die zich in de cultuurhistorisch waardevolle objecten bevinden.

Misschien wel een grotere bedreiging voor het erfgoed is onkundig herstellen van schade. Elke ingreep aan bijvoorbeeld een monument of archeologisch terrein is er in feite een teveel. Maar met een ondoordachte restauratie van een object of versterking in de bodem kan ernstiger schade toegebracht worden dan de schade veroorzaakt door de beving zelf.

De omvang en het tempo van de versterkingsoperatie onder regie van het Centrum voor Veilig Wonen die sinds januari 2015 in volle gang is, baart zorgen als het gaat om het waarborgen van de cultuurhistorische rijkdom van de provincie Groningen. Erfgoed staat op dit moment niet hoog op de agenda, aangezien de lobby van andere belangen zeer sterk is.

Probleemstelling (pag. 2 advies PQ 'De Waarde van Noord-Oost Groningen) > Wat zijn de effecten van een operatie waarbij gedurende 10-15 jaren jaarlijks 2000-5000 huizen, boerderijen, kerken en andere gebouwen de fundering en het casco zodanig versterkt dienen te worden dat deze zonder schade aan mensen, maar ook het cultureelhistorisch erfgoed een beving kunnen doorstaan die 10x zwaarder is dan die in Huizinge van augustus 2013? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het CVW dat per januari 2015 van start is gegaan met zijn werkzaamheden stimulerende, maar ook toereikende kaders meekrijgt die erop gericht zijn de aanwezige waarden in het gebied bespreekbaar te maken, te kunnen afwegen en door het delen van kennis daarover ook bij te dragen aan behoud en waar mogelijk versterking van die waarden bij het uitvoeren van een bouwopgave die ongekend groot is in het licht van 2500 jaar geschiedenis en die daarbij in een ongekend hoog tempo moet worden afgewerkt.

2. Doelen (Cie Meijer) op dit onderwerp onder de kop kwaliteit woon- en leefomgeving

Het advies van de Cie Meijer voor wat betreft het cultureel erfgoed in de provincie Groningen luidt als volgt: "Het aardbevingsgebied beschikt over een grote rijkdom aan cultureel erfgoed. Het erfgoed loopt uiteen van de wierden en de bijzondere, veelal romanogotische middeleeuwse kerken tot dijken, molens en statige borgen. (...) Rijkdom die niet voor zichzelf kan zorgen. Er moet alles op alles gezet worden om de culturele rijkdom van het gebied te behouden."

Ten tweede stelt de commissie dat naast de schade als gevolg van aardbevingen er het probleem van de leegstand is. "Diverse monumentale en waardevolle panden hebben hun oorspronkelijke functie verloren of

dreigen die te verliezen. (...) Dit betreft vooral de kerken, borgen en molens. (...) Herbestemming of het aanpassen van cultuurhistorisch waardevolle panden is een uitdagende, kostbare aangelegenheid. In krimpgebieden is dat helemaal een zware opgave, die vaak geheel uit publieke middelen moet worden gefinancierd. (...) Er moet een financiële bijdrage geleverd worden ten behoeve van de herbestemming van 80 tot 100 kerken, borgen, molens.”

De Commissie Meijer stelt terecht dat in de rijkdom aan cultureel erfgoed van Groningen het DNA en de identiteit van de provincie besloten ligt. Dit geeft de provincie haar eigenwaarde. In veel dorpen vormen bepaalde oude iconische gebouwen het dorpsilhouet. Voor de eigen bewoners zijn deze bijzondere gebouwen “de bakens waarmee zij zich verbonden voelen”, maar ook recreanten en toeristen weten de cultuurhistorie van Groningen steeds beter te herkennen en waarderen.¹

3.c. Ervaringen elders: Noord-Zuidlijn Amsterdam

Een van de referentieprojecten ten behoeven van dit plan van aanpak is het beleid dat tijdens de aanleg van de Amsterdamse Noord/Zuidlijn is gehanteerd. Na de verzakking van enkele cultuurhistorisch waardevolle Wevershuisjes aan de Vijzelgracht (september 2008) werd door de gemeente Amsterdam in 2010 een Schadebureau NoordZuidlijn opgericht. Zij eigende zich met dit initiatief de rol van probleemeigenaar toe, voornamelijk omdat de veiligheid van burgers in het geding was, maar ook omdat de cultuurhistorie en daarmee de identiteit van het historische centrum van Amsterdam gewaarborgd diende te worden.

Naast gespecialiseerde schade-experts werden ook twee terzakekundige architectuurhistorici vanuit het Bureau Monumenten en Archeologie aan het team toegevoegd. Dit hybride schadeteam inspecteerde en documenteerde vervolgens alle panden langs de Noord/Zuidlijn, ongeacht een schademelding of cultuurhistorische of monumentale waarde. Deze aanpak leverde twee cruciale zaken op: ten eerste werd het vertrouwen van de burgers hersteld, en kregen zij een goed onderbouwd bewijs van eventuele schade waarmee zij hun positie in een schadeclaim versterkten.

In het herstel va vertrouwen speelde slimme communicatie een belangrijke rol. De overheid toonde met de oprichting van het Schadebureau NoordZuidlijn aan dat zij er alles aan wilden doen om de veiligheid te borgen. Ten tweede leverde deze uitgebreide inventarisatie een schat aan informatie op over de cultuurhistorische waarde van de panden langs de Noord/Zuidlijn. Van alle monumenten en beeldbepalende panden langs dit metrotraject kon de tot dan toe summiere informatie uitgebreid worden met documentatie van achtergevels en interieurs. De maatschappelijke discussie die werd gevoerd leidde tot meer draagvlak. [CHECK BOEKJE].

¹ Commissie Meijer, Duurzame toekomst Noord-Oost Groningen, pag. 39, maatregel 8

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

→ missie en doelen / beoogd effect / publieke rol verantwoordelijkheid / draagvlak

1. Tegengaan vernietiging erfgoed

De grootschalige opgave van schadeherstel, versterking en verduurzaming zal op een respectvolle manier moeten omgaan met de aanwezige cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten, en daarbij een bijdrage leveren aan een aantrekkelijk Noord-Oost Groningen. Voorkomen zal moeten worden dat als gevolg van aardbevingen óf de uitgevoerde werkzaamheden (rijks)monumenten, waardevolle / beeldbepalende panden en ensembles, bijzondere stads- en dorpsgezichten, tuinen, interieurs, collecties, archeologische terreinen en landschapselementen verloren gaan.

2. Duurzaam toekomstperspectief: cultuur als motor van de economie:

Niet alleen de veiligheid van de burgers staat voorop, maar daarnaast ook het duurzame toekomstperspectief van de provincie. De cultuurhistorische waarde van Noord-Oost Groningen is essentieel voor de provincie als geheel. Het cultureel erfgoed is een tastbaar onderdeel van de culturele identiteit. "Cultuur is het fundament onder een aantrekkelijke stad of provincie, en bovendien een van de weinige knoppen waaraan beleidsmakers kunnen draaien om aantrekkingskracht van een gebied te vergroten"². Een goed uitgevoerde versterkings- en hersteloperatie in combinatie met een maatschappelijke discussie over de waarde van het cultureel erfgoed van het aardbevingsgebied kan enorm bijdragen aan het versterken van de ruimtelijke, sociale en economische kracht van de regio.

3. Vertrouwen burgers herstellen

Het is essentieel dat provincie en gemeenten aan burgers duidelijk maken dat het waarborgen van de veiligheid én het cultureel erfgoed bij hen ligt. Voorbeeld hiervoor is de communicatie van de gemeente Amsterdam bij schadeherstel en – opnames langs NoordZuidlijn. Het instellen van een Schadebureau en de communicatie vanuit één herkenbaar orgaan is essentieel geweest om het vertrouwen van de burgers in de overheid te herstellen. De maatschappelijke discussie over de cultuurhistorie langs de metrolijn is breed gevoerd, en is beschreven in de publicatie *In het voorbijgaan: zeven eeuwen bouwen langs de Noord/Zuidlijn* (2014).

4. Grootscheepse inventarisatie erfgoed

Tot slot ligt er een kans om onontdekt erfgoed in het aardbevingsgebied nog beter in kaart te brengen. (à la casus Vijzelgracht). Te denken valt aan interieurs, tuinen, collecties die zich in borgen en kerken bevinden etcetera. Als prachtig resultaat zou Groningen het mooiste en best gedocumenteerde cultuurhistorische archief van Nederland en misschien wel Europa kunnen bezitten.

5. Versnelling teweegbrengen

Inhaalslag te maken. Al begonnen met gebiedsopnames. Schadeexperts zijn al bezig om de conditie van panden in kaart te brengen.

² Zie Peter Kuenzli, 'Transformatie verrijkt de samenleving' in *Boekman 101: Cultuur als aanjager van gebiedsontwikkeling*, editie winter 2014/2015, 26^e jaargang, pag. 34-37

WAT GEBEURT ER AL? > ANALYSE

→ beschrijving van de actuele situatie (wat is bekend, wat gebeurt) + interpretatie

1. Bescherming en documentatie

→ inventarisatie cultureel erfgoed. Wat is beschermd en op welke manier gedocumenteerd. En wat is nog onbekend.

De provincie heeft alle rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, landschappelijke, stedenbouwkundige en archeologische waarden slechts globaal en beperkt in het vizier. Documentatie is versnipperd, niet gecentraliseerd en niet up to date.

Het cultureel erfgoed is op te splitsen in onroerende goederen – zoals panden, stads- en dorpsgezichten, historische bomen en tuinen, archeologische terreinen, maar ook funerair erfgoed –, en roerende goederen zoals interieurs (denk aan (kerk)meubilair, orgels, sculpturen en schilderijen). Het is aan te raden eerst vast te stellen wat exact onder ‘cultureel erfgoed’ wordt verstaan. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed hanteert de volgende definitie: “(Cultureel) Erfgoed is een verzameling sporen uit het verleden, zichtbaar of onzichtbaar. Neem bijvoorbeeld tastbare voorwerpen in musea, archeologische vondsten, archieven, monumenten of historische landschappen. Maar ook ontastbare overblijfselen zoals gebruiken, verhalen of gewoonten zien we als erfgoed.” (uit brochure Zorg voor het Erfgoed)

Rijksmonumenten

De documentatie van Rijksmonumenten in de provincie Groningen is in beheer van de Rijksoverheid en kenmerkt zich met zeer summiere pandbeschrijvingen. Bovendien zou deze lijst opgeschoond moeten worden. Soms staat een pand met een bijbehorend pand onder een monumentnummer, terwijl hiervoor twee monumentnummers nodig zouden zijn. (te vinden via monumentenregister.cultureelerfgoed.nl). Het Monumentenregister is onevenwichtig. Alle monumenten tussen 1850 en 1960 zijn goed vastgelegd. De lijst is niet volledig, gezien het gehanteerde selectiebeleid. Bijvoorbeeld van de vele kerken die Groningen bezit zijn er enkele opgenomen in het register.

Groningen telt 2770 rijksmonumenten. In het aardbevingsgebied bezit de gemeente Appingedam 100 rijksmonumenten, Bedum 83, Delfzijl 133, Eemsmond 183, Groningen stad 678, Loppersum 168, Slochteren 74, Ten Boer 43 en Winsum 200. De rijksmonumenten zijn uitgesplitst in de volgende subcategorien:

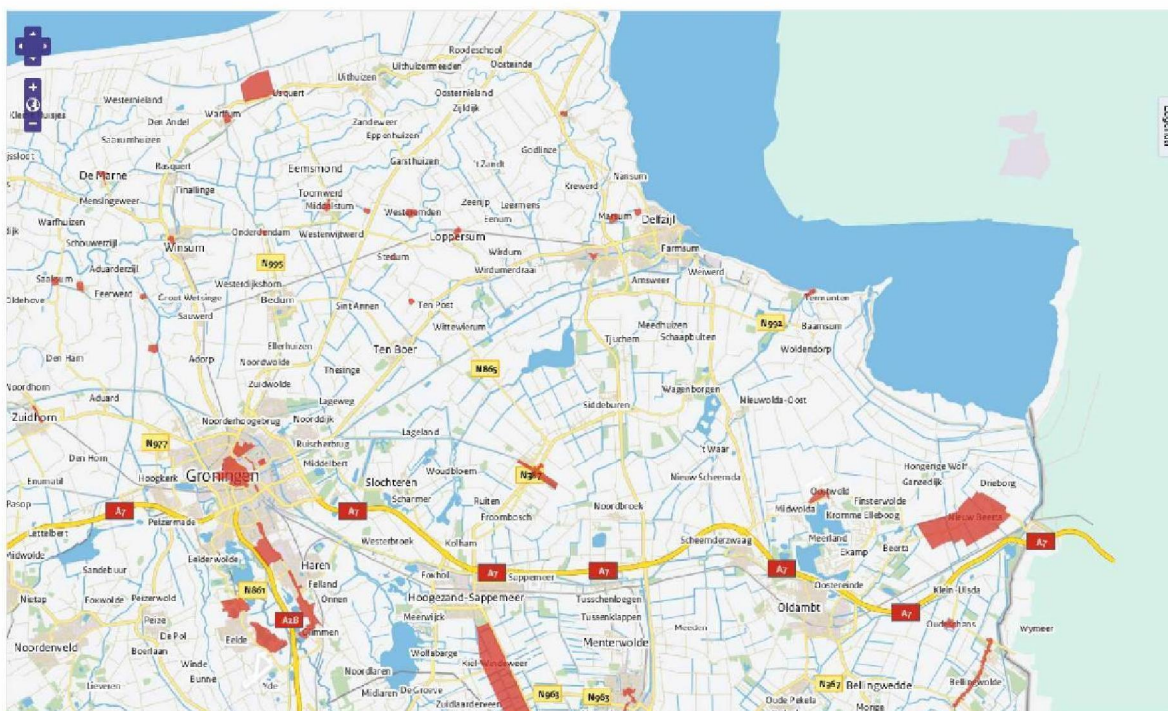
- Archeologie > 213 totaal voor prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 24, Bedum 13, De Marne 0, Delfzijl 22, Eemsmond 10, Groningen stad 24, Loppersum 40, Slochteren 0, Ten Boer 10, Winsum 46;
- Bestuurs-, recht-, overheidsgebouwen > 38 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 5, Bedum 2, De Marne 1, Delfzijl 2, Eemsmond 2, Groningen stad 5, Loppersum 1, Slochteren 1, Ten Boer 1, Winsum 2;
- Boerderij, molen, bedrijf > 638 totaal prov. Groningen, waarvan 465 boerderijen en 90 molens, aardbevingsgebied: Appingedam 10, Bedum 13, De Marne 47, Delfzijl 27, Eemsmond 43, Groningen stad 37, Loppersum 40, Slochteren 26, Ten Boer 14, Winsum 34;
- Cultuur, gezondheidszorg, wetenschap > 81 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 2, Bedum 1, De Marne 1, Delfzijl 1, Eemsmond 6, Groningen stad 47, Loppersum 3, Slochteren 0, Ten Boer 0, Winsum 4;
- Handel, transport > 170 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 1, Bedum 5, De Marne 6, Delfzijl 2, Eemsmond 5, Groningen stad 96, Loppersum 0, Slochteren 2, Ten Boer 2, Winsum 4;
- Kastelen, landhuizen, koetshuizen, parken, tuinen > 155 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 5, Bedum 1, De Marne 8, Delfzijl 5, Eemsmond 22, Groningen stad 9, Loppersum 12, Slochteren 21, Ten Boer 2, Winsum 6;
- Religieuze gebouwen > 267 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 9, Bedum 12, De Marne 27, Delfzijl 18, Eemsmond 19, Groningen stad 24, Loppersum 22, Slochteren 10, Ten Boer 8, Winsum 18;

- Sport, recreatie, horeca > 64 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 0, Bedum 1 (restaurant), De Marne 5, Delfzijl 1, Eemsmond 5 (o.a. hotel, verenigingsgebouw), Groningen stad 28, Loppersum 4, Slochteren 0, Ten Boer 0, Winsum 3;
- Uitvaartcentrum, begraafplaats > 57 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 1, Bedum 4, De Marne 10, Delfzijl 3, Eemsmond 4, Groningen stad 3, Loppersum 6, Slochteren 2, Ten Boer 1, Winsum 7;
- Verdedigingswerken, militaire gebouwen > 21 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 1, Bedum 0, De Marne 0, Delfzijl 1, Eemsmond 0, Groningen stad 2, Loppersum 0, Slochteren 0, Ten Boer 0, Winsum 1
- Voorwerpen op pleinen (toegangshekken, hekpijlers) > 39 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 1 (aanplakzuil), Bedum 2, De Marne 5, Delfzijl 0, Eemsmond 4, Groningen stad 5, Loppersum 4, Slochteren 0, Ten Boer 1, Winsum 5;
- Weg- en waterbouwwerken (sluizen, jaagpalen, verkeersbruggen) > 101 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 2, Bedum 6, De Marne 15, Delfzijl 4, Eemsmond 17, Groningen stad 5, Loppersum 3, Slochteren 2, Ten Boer 2, Winsum 12
- Woningen, woningbouwcomplex > 1027 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 42, Bedum 26, De Marne 52, Delfzijl 19, Eemsmond 56, Groningen stad 377, Loppersum 35, Slochteren 17, Ten Boer 6, Winsum 70;
- Overig / functie n.v.t. > 21 totaal prov. Groningen, aardbevingsgebied: Appingedam 0, Bedum 0, De Marne 0, Delfzijl 1, Eemsmond 0, Groningen stad 20, Loppersum 0, Slochteren 0, Ten Boer 0, Winsum 0.

Een ander, zeer belangrijk probleem rondom de Rijksmonumenten is dat er geen actuele informatie is over de staat van de monumenten. De laatste controle en opname heeft in 2001 plaatsgevonden. Daarna is hier niets meer aan gedaan.

Beschermde stads- en dorpsgezichten

Beschermde stad- en dorpsgezichten zijn eveneens door het Rijk aangewezen, ook in de provincie Groningen. Deze beschermde gezichten zijn daarentegen wel uitgebreid gedocumenteerd met redengevende omschrijvingen. Te vinden via deze link: <http://www.cultureelerfgoed.nl/dossiers/stads-en-dorpsgezichten/kaartinformatie>

Gemeentelijke monumenten

Slechts 9 van de 23 gemeentes in Groningen hebben ook gemeentelijke monumenten aangewezen. In het aardbevingsgebied heeft alleen de gemeente Winsum een gemeentelijke monumentenlijst, waarop een gemeentelijk monument staat. De gemeentes Loppersum, De Marne en Eemshond hebben verhoudingsgewijs zeer veel Rijksmonumenten (maar dus geen gemeentelijke monumenten).

Provinciale monumenten

De provincie Groningen heeft geen provinciale monumenten aangewezen. De provincie wil zo de afzonderlijke gemeentes stimuleren hun eigen gemeentelijke monumenten aan te wijzen. Bij de gemeentes zelf ligt er nauwelijks prioriteit bij het vastleggen van monumenten. Een belangrijke reden hiervoor kan zijn dat de gemeentes geen compensatie (lees: subsidiegelden) kunnen of willen vrijspelen.

Beeldbepalende panden

Er zijn geen lijsten van beeldbepalende panden binnen de afzonderlijke gemeentes.

Voor wat betreft de rijksmonumenten heeft de provincie een wettelijke taak (bescherming en herbestemming), maar ook de zorg voor het gehele cultureel erfgoed is vastgelegd als een overheidstaak. De provincie Groningen heeft de cultuurhistorische en landschapswaarden op haar grondgebied geïnventariseerd. Dit past bij het beleid dat zij voert: de provincie streeft in het Provinciaal Omgevingsplan naar duurzame ontwikkeling. Het behouden en versterken van de kwaliteiten van de omgeving valt daaronder. Maar ook bescherming van de bijzondere karakteristieken van het Groninger landschap.

Cultuurhistorische waardenkaart

Het POP bevat een Cultuurhistorische waardenkaart uit 2003 als achtergronddocument, waarop de landschapstypen en de kenmerken van deze landschapstypen zijn aangeduid. Deze zijn uitgesplitst in aardkundig waardevolle gebieden, archeologische terreinen, waardevolle bebouwing en cultuurhistorische waarden zoals grootschalig open gebieden en waardevolle patronen en structuren, zoals verkavelingspatronen en wegen. De kwaliteit en ouderdom van de cultuurhistorische waardenkaart is wisselend.³ Ook is deze kaart nooit officieel vastgesteld door Gedeputeerd Staten.

Landschapskaart

Daarnaast is er een Landschapskaart gemaakt met tien landschapswaarden, waaronder essen, wierden, molens, openheid en beplanting, die als advies dient bij het opstellen van ruimtelijke plannen zoals het POP en de Provinciale Omgevingsverordening. Ook gemeenten, waterschappen, bedrijven, organisaties en burgers kunnen de informatie gebruiken bij hun plannen. De landschapskaart heeft geen formele status. De kaart is opgezet in GIS en is in te zien via het provinciaal georegister.

Nota Belvedere

De Nota Belvedere uit 1999 bevat een overzicht van waardevolle gebieden in de provincie Groningen en een toelichting daarop. Belvedere-gebieden zijn het Gronings terpengebied, Middag-en Humsterland en Oldambt. Groningen en Appingedaam zijn gecategoriseerd als cultuurhistorisch belangrijkste steden. De kaarten zijn bedoeld voor een nationaal schaalniveau en zijn niet één-op-één bruikbaar op regionale schaal. Het wierdenlandschap staat bijvoorbeeld op de kaart, maar het Oldambt slechts gedeeltelijk en belangrijke bebouwingslinten als Slochteren ontbreken helemaal.

Erfgoedorganisaties

Partners van de provincie zijn Libau, Steunpunt Monumenten, Stichting Oude Groningen Kerken, Erfgoedpartners (Museumhuis en Molenhuis), Groninger Landschap, Bond Heemschut. Deze organisaties werken professioneel en hebben een goed netwerk. Libau is een onafhankelijke adviesorganisatie voor ruimtelijke kwaliteit. Zij adviseert de Groninger en Drentse gemeenten vanuit een integrale benadering van stedenbouw, landschap, welstand, cultuurhistorie en archeologie. Bevordering en instandhouding van de bouwkundige en landschappelijke schoonheid in de provincie Groningen en Drenthe is haar doelstelling.⁴ Libau ondersteunt de overheid met een team ruimtelijke kwaliteit, monumentencommissie, welstandscommissie en fungeert als knooppunt van het erfgoedbeleid. Zie bijlage voor een overzicht van de organisaties.

³ Aldus [5.1.2e] provincie Groningen (via [5.1.2e])

⁴ Bron toevoegen

2. Inventarisatie initiatieven cultureel erfgoed

→ Inventarisatie initiatieven / programma's die al in gang zijn om het verlies van cultuurhistorische waarden en vernietiging van erfgoed tegen te gaan. Is dit toereikend? Wat zijn issues / kansen?

Een keerpunt beving in Huizinge 2012. Zorgen provincie geuit richting het Rijk. Ministeries van EZ en OCW delen de zorgen over het verlies van cultuurhistorische waarden en de problematiek van de schadeherstel. Zij erkennen het probleem dat bij iedere ingreep gaat onherroepelijk iets van de cultuurhistorische waarde van een monumenten verloren. Dat geldt bij schade uiteraard, maar ook voor versterkingsmaatregelen en voor schadeherstel.

Stuurgroep en Taskforce ingesteld in oktober 2013 op initiatief van de minister van OCW: een permanent overleg met betrokkenen. In de stuurgroep zitten onder andere vertegenwoordigers uit de DEAL gemeenten **5.1.2e**, NAM (**5.1.2e**), OCW (**5.1.2e** VZ), Libau (Theo Hoek), Dialoogtafel (Peter Breukink), EZ **5.1.2e** en ook provincie **5.1.2e** zelf en **5.1.2e**. In de Taskforce zitten vertegenwoordigers van dezelfde organisatie. De Taskforce is een voorbereidend overleg. De NAM krijgt hierdoor bijv. veel vakinhoudelijke input. Alle problemen rondom schade bij monumenten worden hier besproken. Doel van de stuurgroep (prioriteit) is de monumenteigenaren zoveel mogelijk te ontzorgen, en verlies van cultuurhistorische waarden voorkomen.

Monumentenprotocol opgericht voor bouwkundigen die schade opnemen. Het blijkt nog niet altijd goed te werken, hoewel de NAM dit protocol inmiddels wel hanteert.

Daarnaast de eigenaren ondersteunen met een zogenaamde handreiking: wat doe je als er schade is aan jouw rijksmonument? De eigenaar moet weten dat die op kosten van de NAM een expert kan inhuren en dat het beter is dat je een restauratiearchitect inhurt en een goede aannemer hebt, en dat een vergunning aanvragen verplicht is.

Dialoogtafel

Peter Breukink (vz Stichting Oude Groninger Kerken) vertegenwoordigt het cultureel erfgoed. Hij heeft in het kader van de Dialoogtafel een agenda opgesteld, die zich met name concentreert op het herstel en herbesteding van de monumenten. De agenda voor het cultureel erfgoed bevat drie punten: 1) preventie (inventariseren conditie rijksmonumenten, maken van een Deltaplan Erfgoedbehoud, preventie- en monumentenbehoud); 2) afwikkeling bevingsschade (instellen Bureau Monumenten, monumentenprotocol afhandeling schade); en 3) investeren in leefbaarheid (programma herbesteding, stimuleringsfonds culturele activiteiten). Zie bijlage voor de gehele agenda.

SMART Monuments RCE

Rijksdienst is project gestart: Smart Monuments (drietrapsraket: schadeherstel, versterking en herbesteding). Wat moet je doen om versterking te realiseren, zodanig en dat schade voorkomen wordt. Een conclusie: panden die goed onderhouden zijn hebben aanzienlijk minder last van schade. Groot onderhoud aan panden is heel erg nodig.

WAT MOET ER GEBEUREN OM DOELEN TE BEREIKEN?

DIAGNOSE > Korte diagnose obv de uitgevoerde analyse: wat vertraagd en door welke belemmeringen?

De doelen zijn kort samengevat: tegengaan van de vernietiging van het cultureel erfgoed, vertrouwen herstellen tussen burgers en overheid, tempo maken – aangezien de NAM al bezig is met de versterkingsoperatie –, cultuur inzetten als motor van de economie van Groningen en het aanleggen van een uitmuntend cultuurhistorisch archief, misschien wel de best gedocumenteerde van Europa.

Op basis van de uitgevoerde analyse (onderzoek naar de documentatie en bescherming van het erfgoed), kan de volgende diagnose worden gesteld:

1. De provincie Groningen heeft haar cultureel erfgoed niet volledig in beeld. De informatie is versnipperd en verspreid over diverse organisaties / kaarten / databases; en daarnaast verouderd en te summier beschreven.
 - a. Er zijn veel Rijksmonumenten maar de documentatie van deze Rijksmonumenten is zeer summier. Er zijn nauwelijks gemeentelijke monumenten binnen de DEAL BWM ST gemeentes, en er zijn geen provinciale monumenten. De zorg voor het cultureel erfgoed is gedecentraliseerd en versnipperd
 - b. Het roerende cultureel erfgoed in de provincie Groningen is niet gedocumenteerd. Denk bijvoorbeeld aan de orgels, bijzondere collecties behorend bij borgen of kerken. Deze kunnen beschadigd raken bij herstel of versteviging, zoek raken of verloren gaan bij bevingen.
 - c. Bijzondere tuinen zijn niet gedocumenteerd. Het gevaar bestaat dat bij schadeherstel of versteviging de tuinen beschadigd raken door herstel- en verstevigingswerk. Bijvoorbeeld bij het plaatsen van hijskranen etc.
2. De conditie van het cultureel erfgoed, met name die van de rijksmonumenten is niet duidelijk. De laatste opname van de Rijksmonumenten dateert van 2001. Dit is belangrijk om de staat van deze panden in beeld te hebben omdat gebleken is dat bijv. rijksmonumenten die in goede staat zijn aanzienlijk minder schade oplopen bij een beving;
3. In de initiatieven die op dit moment voor bescherming van het ergoed worden opgetuigd, genieten de Rijksmonumenten de hoogste prioriteit. De niet-monumenten en andere cultuurhistorie blijven hierbij achter;
4. De bescherming van de cultuurhistorie staat niet hoog op de agenda bij zowel de NAM, als de Dialoogtafel en de afzonderlijke gemeentes. Het onderwerp dreigt ondergesneeuwd te raken door andere agendapunten. Bij de NAM/CVW is bij schade- en herstelwerkzaamheden nog onvoldoende aandacht voor de precaire situatie van de Rijksmonumenten.
5. Er is onduidelijkheid voor burgers / eigenaren die een monument of beeldbepalend pand bezitten > waar en hoe moeten zij schade melden, wie betaalt de schade, welke regels gelden er. Het is voor hen nodeloos ingewikkeld. Ook is er geen toezicht op vergunningen, dit is gebleken omdat er te weinig vergunningen worden afgegeven terwijl er wel bouw/restauratieactiviteit is.
6. Rijkdom erfgoed van Groningen is geen uithangbord. Weliswaar door Cie Meijer gezet toeristen weten het beter te op waarde te schatten, nog relatief onontdekt. Groningen heeft zijn landschappelijke kwaliteiten en culturele rijkdom (nog) niet zo uitgevent zoals de provincie Friesland dat doet. Er wordt wellicht wat te weinig gedaan aan het uitdragen van de Groningse identiteit (aanbeveling).

ADVIES > Noodzakelijke inspanningen om ER en MAGIE te bereiken: Wat moet er aanvullend gebeuren om de koppeling te bewerkstelligen?

Op basis van analyse en diagnose stellen we het volgende voor. Eén coördinerende organisatie die een complete inventarisatie van het cultuurhistorisch erfgoed van de provincie Groningen gaat uitvoeren, met beschrijving van de waardstelling en onderzoek naar de staat van onderhoud. De nieuwe cultuurhistorische waarden worden in een maatschappelijke discussie vastgesteld. Ingestoken op een manier die het vertrouwen van de burgers/eigenaren herstelt. De uitkomst geldt als input voor de gebiedsvisie Aardbevingsgebied, die weer de basis vormt voor vergunningsverlening. Monumenteneigenaren worden ontzorgd als het gaat om regelgeving, schademelding- en afwikkeling, en herstelwerkzaamheden.

Doelstelling van de organisatie: inventariseren, cultuurhistorische waarde beschermen, vertrouwen herstellen, tempo maken. De provincie zou kunnen overwegen om zichzelf als probleemeigenaar aan te wijzen, want zorg voor het erfgoed en het overdragen van cultureel erfgoed naar de volgende generaties is een wettelijke taak.

Idealiter gaat de grootscheepse inventarisatie vooraf aan de schade- en herstelopnames van het CVW, maar gezien het feit dat het proces al loopt, moet gezocht worden naar een haalbare en effectieve modus operandi en moeten prioriteiten gesteld worden.

Rondom het behoud en herstel van het Groningse cultureel erfgoed zou een aantal grote projecten van start moeten gaan. Voor de nieuw in te stellen organisatie (Publiek Programmabureau Aardbevingsgebied, project Cultureel Erfgoed) zijn er 4 opdrachten te formuleren, die min of meer gelijktijdig uitgevoerd worden, maar met een eigen stappenplan.

Opdracht 1 Grootschalige inventarisatie cultureel erfgoed Aardbevingsgebied Groningen. De grootste database van NL.

Een volledige inventarisatie van het cultureel erfgoed concentreert zich op het in kaart brengen van al het waardevolle erfgoed en een onderzoek naar de staat van dit erfgoed, waarbij zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van de kennis die in het gebied aanwezig is. Deze opdracht doorloopt grofweg de volgende stappen:

1. NULMETING > bundelen en interpreteren van alle informatie die voor handen is over cultuurhistorische en landschappelijke waarden van de provincie Groningen, met focus op het aardbevingsgebied. Vaststellen wat exact onder cultureel erfgoed wordt verstaan
2. INVENTARISEREN > grootscheepse (her)inventarisatie van het cultureel erfgoed. Gebiedsopnames maken, die leiden tot nieuwe waardstellingen. Ook al het reeds beschermde erfgoed wordt geherinventariseerd (eventueel aangevuld met een waardstelling van het interieur, context etc.). *Zie werkbeschrijving opdracht 2, onder Organisatie.*
3. ONDERZOEK STAAT VAN ONDERHOUD > gelijktijdig met de inventarisatie wordt onderzoek gedaan naar de staat van onderhoud van het onroerend cultureel erfgoed (vooropnames). Conditie in kaart brengen. Hoeveel schade is er al? Immers, iedere ingreep levert weer verlies van cultuurhistorische waarde op. Begin met de rijksmonumenten, daarna volgt het erfgoed dat uit de inventarisatie komt (zie stap 2, opdracht 2).
4. MAATSCHAPPELIJKE DISCUSSIE > het vaststellen van cultuurhistorisch waardevol erfgoed. Dit gebeurt in samenwerking met overheid, plaatselijke erfgoedorganisaties en burgers/ondernemers/organisaties in het aardbevingsgebied / of hele provincie Groningen. Punt van discussie is of het wenselijk is dat bepaald erfgoed de status van provinciaal monument zou kunnen krijgen.
5. CULTUURHISTORISCHE WAARDENKAART > vastleggen van de cultuurhistorische waarden in één systeem en

op één cultuurhistorische waardenkaart en aanvullen. (wellicht ook in een erfgoednota?) Deze kaart is als instrument de onderlegger voor de gebiedsvisie, basis van het vergunningenstelsel en fungeert als leidraad voor de versterkingsoperatie. De informatie is digitaal en voor iedereen toegankelijk.

Opdracht 2 Sturen op bescherming. Hybride schade- en herstelteams

Deze opdracht omvat het coördineren van de, al lopende, versterkingsoperatie met het oog op bescherming en instandhouding van het cultureel erfgoed. De inventarisatie cultureel erfgoed dient in een ideale situatie als onderlegger voor deze opdracht, maar er zal gezien de omstandigheden gelijktijdig opgetrokken moeten worden met de schade- en herstelteams van het CVW. Naar mate de tijd vordert, zal opdracht 2 meer en meer gevoed worden met informatie uit opdracht 1, en vice versa. Deze opdracht doorloopt de volgende stappen:

1. HYBRIDE TEAMS > de teams van het CVW versterken met bouw/architectuurhistorici, die tijdens gebieds- en pandbezoeken gelijktijdig met de constructeurs/aannemers zullen opereren en ter plekke de cultuurhistorische waarde rapporteren en waarborgen.

a. *Vooropnames*: per bezocht pand/ensemble wordt bepaald welke preventieve maatregelen moeten worden genomen om de conditie te versterken, zodat een volgende aardbeving zo min mogelijk schade berokkend. Bij preventiemaatregelen wordt ook de omgeving van het object nadrukkelijk in ogenschouw genomen (denk aan tuinen).

b. *Schadeopnames*: Per bezocht pand/ensemble wordt na schademelding bekeken welke herstelmogelijkheden er zijn die niet extra schade toebrengen aan een cultuurhistorisch waardevol pand EN haar omgeving.

2. PRIORITERING ERFGOED > versnelling teweegbrengen door parallel aan de opnames van de hybride teams, extra teams in te stellen die zich enkel en alleen bezig houden met vooropnames en schademeldingen van de op dit moment al beschermde rijksmonumenten. Die genieten de hoogste prioriteit. (zie stap 3, opdracht 1)

3. TOEZIEN OP KWALITEIT > coördineren van het aanwijzen en opleiden van erfgoedexperts die zich met de versterkingsoperatie van het erfgoed gaan bezighouden. Gezien de omvang en het tempo van de operatie is de verwachting dat er veel deskundigen nodig zijn, die allemaal volgens hetzelfde protocol werken en met een gedegen opleiding (bijscholing faciliteren). Tegengaan van een wildgroei aan experts/taxateurs. Het is van belang dat de deskundigen het Groningse werkveld goed kennen.

Opdracht 3 Vertrouwen herstellen burgers / organisaties. Een ontzorgend loket.

Deze opdracht omvat het herstellen van het vertrouwen van de burgers, eigenaren van cultuurhistorisch waardevolle objecten en organisaties die bezighouden met het erfgoed. Informatie die voor hen van belang is bundelen en openbaar toegankelijk maken. Transparantie is hierbij cruciaal.

1. EEN LOKET > Een loket instellen binnen het Publiek Programmabureau Aardbevingsgebied voor bewoners/eigenaren van cultuurhistorisch waardevolle objecten / landschapselementen waar men terecht kan met alle vragen over vooropnames, schadeafhandeling, versterking, betalingsregelingen, vergunningen etc. Met als doel het zoveel mogelijk ontzorgen van de eigenaren.

2. EFFECTIEVE COMMUNICATIE > eenduidige communicatie met burgers; het meenemen van de organisaties die gemoeid zijn met het erfgoed in Groningen door samen te werken aan de bescherming van de cultuurhistorie; ontsluiten van de informatie via een website die de cultuurhistorische waardenkaart van Groningen toont en die laat zien hoeveel rijkdom de provincie Groningen bezit. Eigenaren kunnen op het niveau van hun eigen pand of erf inzoomen.

Opdracht 4 Cultureel erfgoed als motor van een leefbaar stad- en ommeland

De laatste opdracht richt zich op het slim inzetten van de cultuurhistorische rijkdom van Groningen. Enerzijds intern – binnen de provincie – door aan te haken op programma's voor leefbaarheid en meerwaarde creëren door slimme herbestemming. Anderszijds naar buiten toe als trekker voor toerisme, recreatie en een economisch gunstig vestigingsklimaat. De cultuur is aanjager van gebiedstransformatie.

1. MAATSCHAPPELIJKE DISCUSSIE > de rijkdom van het aardbevingsgebied Groningen als uithangbord van de provincie. Ten goede keren van de publieke opinie en de mediaandacht, die Groningen nu vooral neerzetten als 'probleemgebied'. zie ook stap 4, opdracht 1
2. HERBESTEMMING / LEEFBAARHEID > kansen creëren voor de maatschappelijke herbestemming van het leegstaand onroerend erfgoed dat een belangrijke rol speelt in de identiteit van de dorpen. Het gaat hier vooral om kerken, molens, borgen. Zie bijvoorbeeld het programma Smart Monuments van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

ORGANISATIE PPA

Hieronder zal verder in worden gegaan om de werkwijze die gevolgd wordt bij de vier opdrachten van de coördinerende organisatie. Welke bemensing is nodig, welke systemen, welke middelen, etcetera. Hoe kan de organisatie zo snel mogelijk haar taken tot een goed resultaat brengen.

Werkwijze opdracht 1: Grootschalige inventarisatie cultureel erfgoed Groningen. De grootste database van NL.

inventarisatie onroerend cultureel erfgoed

[Erfgoednota Heerenveen dient als referentieproject]

Wij stellen voor dat de we een uitgebreide inventarisatie van onroerend cultureel erfgoed uitvoeren, die resulteert in een omvangrijke erfgoednota voor iedere afzonderlijke gemeente. De uitgebreide erfgoednota's kunnen als uitgangspunt gelden voor een integrale gebiedsvisie voor het aardbevinggebied.

Ons voorstel is om deze nota (voor iedere gemeente) uit twee delen te laten bestaan: het eerste deel vormt het ruimtelijk historisch kader. Niet alleen ondersteunt dit kader de overtuiging dat objecten altijd in een context horen, tevens dient dit kader als leidraad bij de selectie van nieuwe monumenten.

Het tweede deel bevat uitgebreide redengevende omschrijvingen van de geselecteerde (provinciale) monumenten. Deze monumenten kunnen beschermde stad- of dorpsgezichten zijn, afzonderlijke panden, historische tuinen of bomen zijn. Redengevende omschrijvingen (of waardestellingen) is een uitgebreide argumentatie bij een pand, tuin, boom, stads- of dorpsgezicht om een monument te beschermen. Deze redengevende omschrijvingen zijn omschrijvingen volgens officiële richtlijnen die eveneens door de RCE gehanteerd worden (zie bijlage).

Bemensing

competenties

Benodigde systemen

Financiële middelen

Werkwijze opdracht 2: Sturen op bescherming. Hybride schade- en herstelteams

[Schadebureau NoordZuidlijn Amsterdam dient als referentieproject]

Geïntegreerd team, in samenwerking met het schade- en herstelteam CVW

We stellen een hybride opname-team voor bestaande uit schade-experts, architectuurhistorici/restauratiearchitect?

Prioriteit geven aan Rijksmonumenten. Huidige staat van alle Rijksmonumenten opnemen en direct de summier informatie aanvullen met nieuw onderzoek.

Bemensing

competenties

Benodigde systemen

Financiële middelen

Werkwijze opdracht 3: Vertrouwen herstellen burgers. Een ontzorgen loket.

Apart loket optuigen waarmee eigenaren ontzorgd worden.

Bemensing: juristen, ...
competenties
Benodigde systemen
Financiële middelen

Werkwijze opdracht 4: Cultureel erfgoed als motor van een leefbaar stad- en ommeland

Bemensing: inhuren extern communicatiebureau
competenties
Benodigde systemen
Financiële middelen

COMMUNICATIE

Referentie casus Schadebureau Noord/Zuidlijn, Amsterdam.

BIJLAGE 1 > Organisaties Groningen omtrent cultureel erfgoed

Instanties	
Libau	<p>Libau is een onafhankelijke adviesorganisatie voor ruimtelijke kwaliteit. Zij adviseert de Groninger en Drentse gemeenten vanuit een integrale benadering van stedenbouw, landschap, welstand, cultuurhistorie en archeologie. De stichting Libau heeft de bevordering en instandhouding van de bouwkundige en landschappelijke schoonheid in de provincie Groningen en Drenthe als doelstelling.</p> <p>Heeft ook een team ruimtelijke kwaliteit sinds 2011. Doel is het ondersteunen van de gemeenten in haar regie- en opdrachtgeverrol in de ruimtelijke ordening en daaraan gerelateerde leefbaarheidprocessen. Het team ondersteunt gemeenten van binnenuit, als een gedetacheerd 'eigen' ambtelijk apparaat. Libau wil daarmee bijdragen aan de vergroting van de bestuurskracht en de ambtelijke slagkracht van de Groninger en Drentse gemeenten.</p> <p>Knooppunt van Erfgoedbeleid, monumentencommissie (ook provinciaal), en welstandcommissie, team ruimtelijke kwaliteit.</p> <p>Link: www.libau.nl</p>
Stichting Monumentenwacht Groningen	<p>De stichting Monumentenwacht Groningen is in 1976 opgericht en sinds 2002 gevestigd in pakhuis Libau alwaar ook Libau en het Libau Steunpunt Monumenten is gehuisvest. Met Libau vormt de Monumentenwacht een personele unie. Beide organisaties hebben hetzelfde bestuur en delen de directie en het secretariaat. Libau is de adviesorganisatie voor ruimtelijke kwaliteit voor alle Groninger gemeenten en richt zich in het bijzonder op welstand, monumenten, archeologie en landschap.</p> <p>http://www.monumentenwachtgroningen.nl</p>
Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK)	<p>De Stichting Oude Groninger Kerken zet zich in voor het materiële en functionele behoud van de monumentale Groninger kerken en hun omgeving. Materieel en functioneel gaan bij de SOGK hand in hand. Want oude Groninger kerken zijn niet alleen waardevolle historische gebouwen, het zijn vanouds ook plaatsen van ontmoeting.</p> <p>Minister Bussemaker van OC&W heeft de Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK) als een van de eerste erfgoedorganisaties van Nederland aangewezen als Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud (POM). De SOGK ziet deze aanwijzing als erkenning voor de manier waarop zij zich als particuliere organisatie sterk maakt voor het behoud van de historische kerken in Groningen. De stichting heeft daarmee een voorbeeldfunctie voor de rest van Nederland.</p> <p>Link: http://www.groningerkerken.nl</p> <p>Beleidsplan 2013-2016: http://www.groningerkerken.nl/downloads/SOGK_meerjarenbeleidsplan_2010_web.pdf </p> <p>Bouwkundig Jur Bekooy over de aardbevingsschade: http://www.groningerkerken.nl/downloads/Artikel_Aardbevingen_SOGK_Jur_Bekooy_aan_het_woord.pdf</p>

<p>Museumhuis Groningen, koepelorganisatie voor musea en erfgoedinstellingen in Groningen</p> <p>Maakt deel uit van "Erfgoedpartners"</p>	<p>Het Museumhuis Groningen is een koepelorganisatie en kennis- en adviescentrum voor zowel professionele als vrijwillige beheerders van cultureel erfgoed in de provincie Groningen. Het is aanspreekpunt en aanjager voor mensen en organisaties met ideeën en initiatieven op het gebied van erfgoed. Erfgoedpartners biedt erfgoedbrede platformbijeenkomsten, cursussen en trainingen aan. Door de spin-in-het-web functie is Erfgoedpartners ook een belangrijk kenniscentrum voor overheden en fondsen. Erfgoedpartners heeft een belangrijke taak bij het uitvoeren van provinciaal beleid, zoals dat is verwoord in de Cultuurnota 2013-2016 'Het Verhaal van Groningen'.</p> <p>Link website: http://www.museumhuisgroningen.nl</p> <p>Er is ook een link naar "aardbeving en erfgoed" op hun website met o.a. de agenda van Peter Breukink. Stellen informatie voor eigenaren van monumenten beschikbaar.</p>
<p>Molenhuis Groningen, koepelorganisatie voor molens in Groningen</p> <p>Maakt deel uit van "Erfgoedpartners"</p>	<p>Het Groninger Molenhuis is de koepelorganisatie voor molens in Groningen. Dat houdt in: Het ondersteunen van moleneigenaren bij het optimaal houden of maken van de conditie van de molens. (platformfunctie). Het ondersteunen van de vrijwilligers op de molen.</p> <p>Link: http://www.groningermolenhuis.nl</p>
<p>"Erfgoedpartners"</p>	<p>Erfgoedpartners bestaat uit Museumhuis Groningen en Molenhuis Groningen. Om de krachten te bundelen hebben zij gezamenlijk een beleidsplan gemaakt.</p> <p>Link beleidsplan Erfgoedpartners 2013-2016 http://www.museumhuisgroningen.nl/overons/docs/Beleidsplan_Erfgoedpartners_2013-2016.pdf</p>
<p>Het Groninger Landschap, natuur, landschap en cultuurhistorie in Groningen</p>	<p>Het Groninger Landschap zet zich in voor behoud, beheer en ontwikkeling van natuur, landschap en cultuurhistorie in de provincie Groningen. Groningen heeft vele rijkdommen.</p> <p>Link: http://www.groningerlandschap.nl</p>
<p>Stichting Industrieel Erfgoed Noord Nederland</p>	<p>SIEN-N is een non-profit organisatie in de vorm van een Stichting. Houdt zich bezig met documentatie, projecten, waardestellingen en herbestemming van industrieel erfgoed in Noord-Nederland (Groningen, Drenthe en Friesland). Heeft geen vastgoed in bezit.</p> <p>Heeft een kaart: http://www.sien-n.nl/kaart/ Heeft ook een lijst: http://www.sien-n.nl/erfgoed/</p> <p>Link website: http://www.sien-n.nl</p>

<p>N.V. Groninger Monumenten-fonds</p>	<p>De provincie Groningen heeft 2166 rijksmonumenten, waarvan zich er 634 in de stad Groningen bevinden. Daarnaast zijn er nog duizenden beeldbepalende monumenten die samen met de rijksmonumenten het gebouwde cultuurhistorisch erfgoed van de provincie Groningen vormen. Het Groninger Monumentenfonds waarborgt door middel van een gezonde exploitatie het behoud van dit unieke monumentale erfgoed van Groningen stad en provincie. In een gezamenlijke aanpak met provincie, gemeenten en de private sector worden aanwezige kennis en financiële middelen op het terrein van de monumentenzorg gebundeld.</p> <p>Link: http://www.groningermonumentenfonds.nl</p>
<p>Stichting Monument en Materiaal</p>	<p>De stichting Monument & Materiaal is opgericht in 1983. De doelstellingen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het verwerven, tijdelijk opslaan en voor hergebruik beschikbaar stellen van oude bouwmaterialen. • Het meewerken aan archeologisch onderzoek in de stad Groningen, inclusief vondstverwerking. • Het verzorgen van publicaties, lezingen en exposities, op het terrein van de cultuurhistorie in de drie noordelijke provincies.
<p>Stichting Herbestemming Noord – Meldpunt en kenniscentrum herbestemming</p>	<p>De drie noordelijke provincies hebben de drie noordelijke Steunpunten Cultureel Erfgoed (Steunpunt Monumentenzorg Fryslân en Libau Steunpunt Erfgoed Groningen en Drenthe) gevraagd invulling te geven aan de “Noordelijke Strategie voor Herbestemming als gebiedsopgave”. Een strategie gericht op het versterken van ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en behoud van vastgoedwaarde in het Noorden. Eén en ander door een gebiedsgerichte en pro-actieve inzet en met speciale focus op de krimpgebieden. Met de kennis, kunde en onafhankelijkheid van de steunpunten kan worden gekomen tot een gezamenlijke en unieke werkwijze, die zich laat samenvatten in de netwerkorganisatie “Kenniscentrum Herbestemming Noord”. Met onze gebiedsgerichte inzet en door onze integrale werkwijze willen we samen met alle betrokken partijen leegstand voorkomen, ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid bevorderen en duurzame herbestemmingen realiseren. Het Kenniscentrum Herbestemming Noord neemt daarbij de functie van meldpunt en herbestemmingsmakelaar op zich.</p> <p>link: http://www.herbestemmingnoord.nl</p>

DIALOOGTAFEL NOORDOOST GRONINGEN

1. Preventie

- Inventarisatie

De ervaring leert dat monumenten die in goede conditie zijn de minste schade hebben en krijgen. De conditie van alle rijksmonumenten in het gebied (2772 monumenten in de provincie Groningen, 50 beschermde stads- en dorpsgezichten) moet in kaart worden gebracht. De omvang van deze inventarisatie wordt bepaald door de grenzen van 'het gebied'.

- Deltaplan Erfgoedbehoud

Op basis de inventarisatie wordt een Deltaplan Erfgoedbehoud gemaakt. Zo ontstaat er voor de monumenteneigenaren zekerheid dat er alles aan wordt gedaan om in principe alle monumenten in stand te houden. Instandhoudingswaarden gaan voor economische waarden.

- Preventie en monumentenbehoud

Er moet worden bepaald hoe ingrijpende preventieve maatregelen kunnen worden genomen zonder de historie, de historische en monumentale waarden van het erfgoed te vernietigen. Om tot goed onderbouwde adviezen te komen is een onderzoek door een werkgroep bestaande uit een geoloog, een constructeur, een restauratiearchitect en een bouwhistoricus noodzakelijk. De adviezen moeten verwerkt (kunnen) worden in de wet- en regelgeving in relatie tot de erfgoedwet. Communicatie hierover met monumenteneigenaren is van groot belang.

2. Afwikkeling

- Bureau Monumenten

Gezien de status aparte van de monumenten in de totale aanpak van de afwikkeling van schades, wordt een speciaal bureau ingericht dat tot doel heeft de monumenteneigenaren te ondersteunen bij de instandhoudingsopgave vanuit het basisprincipe: 1 loket, 1 werkplan, 1 vergunning. Het Bureau neemt de verantwoordelijkheid voor de procesgang en communiceert direct met de monumenteneigenaar over de organisatie van de bouwkundige werkzaamheden en zo nodig de financiële afhandeling. De zgn. SOGK-methode is daarbij het uitgangspunt. Het Bureau Monumenten zou een onderdeel kunnen worden van het Project Service Bureau onder voorwaarde dat onafhankelijk toezicht gegarandeerd is.

- Monumenten-protocol afhandeling aardbevingsschade

Onder regie van de Taskforce Bevingsschade, waarin de Provincie Groningen, Libau en de Monumentenwacht participeren, wordt een protocol opgesteld voor de afhandeling van de aardbevingsschade aan monumenten. Op die manier 'spreekt de overheid met 1 stem'. De monumenteneigenaren worden gehoord alvorens tot vaststelling van het protocol over te gaan. Gezien de 'wildgroei' aan zogenaamde experts/taxateurs is het vaststellen van de eisen waaraan een restauratie-expert moet voldoen een van de onderdelen van het protocol. Ook wordt vastgelegd welke vormen van bijscholing voor een restauratie-expert verplicht zijn. Ook hier geldt de SOGK-methode als een goed uitgangspunt.

3. Investeren in leefbaarheid

- Programma Herbestemming

De maatschappelijke erfgoedorganisaties die bezit hebben in het gebied gaan zich inzetten voor de maatschappelijke herbestemming van monumenten. Het gaat om leegkomende monumenten in en buiten de bebouwde kom en monumenten die een belangrijke functie hebben in het kader van de leefbaarheid en identiteit van de dorpen. De kerken nemen daarbij, naast de borgen en de molens, een belangrijke plaats in. Het investeringsprogramma 'De mooiste kamer van het dorp' voor kerken wordt gedragen door de plaatselijke bevolking en sluit aan bij de verwachte ontwikkeling van de betreffende dorpsgemeenschappen. De opgebouwde expertise van het Kenniscentrum Herbestemming Noord in het kader van de Visie Erfgoed en Ruimte zal bij de uitvoering van het Programma Herbestemming van groot belang zijn.

- **Stimuleringsfonds culturele activiteiten**

Het stimuleringsfonds is bedoeld voor het ontplooiën van culturele activiteiten die bijdragen aan de leefbaarheid van de gemeenschap en is tevens gericht op imagoverbetering van de regio. De programmering draagt bij aan de toeristische ontwikkeling van het gebied. Programmering door en met eigenaren van herbestemde monumenten heeft de voorkeur.